

Η ΠΑΛΑΙΟΛΙΘΙΚΗ ΕΡΕΥΝΑ ΣΤΗΝ ΕΦΟΡΕΙΑ ΠΑΛΑΙΟΑΝΘΡΩΠΟΛΟΓΙΑΣ - ΣΠΗΛΑΙΟΛΟΓΙΑΣ ΤΟΥ ΥΠ.ΠΟ.

Δρ. Βιβή Βασιλοπούλου

Προϊσταμένη της Εφορείας Παλαιοανθρωπολογίας-Σπηλαιολογίας

Στη διάρκεια των είκοσι χρόνων από την ίδρυσή της η Εφορεία Παλαιοανθρωπολογίας-Σπηλαιολογίας¹, στα πλαίσια της δομής του Δημόσιου Τομέα, ανάμεσα σε περιορισμούς και αρμοδιότητες, έχει ήδη αποκτήσει έναν ερευνητικό προσανατολισμό.

Λόγω της φύσεως του αντικειμένου και της στελέχωσής της με γεωλόγους και αρχαιολόγους ειδικευμένους στην Παλαιολιθική², η Εφορεία Παλαιοανθρωπολογίας-Σπηλαιολογίας αντιμετωπίζει με τρόπο αποτελεσματικό θέματα που αφορούν τη μελέτη και την προστασία παλαιολιθικών θέσεων, προσπαθώντας να συμβάλει από την πλευρά της στην ενίσχυση και ανάπτυξη των παλαιολιθικών ερευνών στην Ελλάδα, οι οποίες, ενώ υπάρχουν σε διάφορα προγράμματα, ωστόσο λείπουν από τις αιθουσες διδασκαλίας των Πανεπιστημίων.

Η διπλή φύση της Εφορείας Παλαιοανθρωπολογίας-Σπηλαιολογίας, ως δημόσιας υπηρεσίας και ως ερευνητικού κέντρου (μη θεματούχτημένο), συνιστά ταυτόχρονα μια κατάσταση μειονεκτική αλλά και προνομιακή: από τη μια πλευρά πρέπει να καθησυχάζουμε τους συναδέλφους άλλων Εφορειών, ότι και εμείς είμαστε δημόσιοι υπάλληλοι, και από την άλλη να βεβαιώνουμε τους συναδέλφους πανεπιστημιακούς ότι και εμείς είμαστε ερευνητές.

Δεν είναι βέβαια για κανένα ιδιαίτερα τιμητική η φράση συναδέλφου αρχαιολόγου, ότι "δύο βιβλία φθάνουν για να γίνει κανείς παλαιολιθικός", ενώ πολύ ενδεικτική για τη νοοτροπία που επικρατεί γενικότερα είναι η απόφαση Γενικής Συνέλευσης του Γεωλογικού Τμήματος ελληνικού Πανεπιστημίου, που θεωρεί ότι η Αρχαιολογική Υπηρεσία του ΥΠΠΟ, επομένως και η Εφορεία Παλαιοανθρωπολογίας-Σπηλαιολογίας, ως κρατικός φορέας, θα έπρεπε να υποβοηθεί (sic) το έργο άλλων φορέων και όχι ν' αποτελεί η ίδια ερευνητικό κέντρο.

Στο τέλος του 20ού αιώνα και στο επίπεδο που βρίσκεται η εξέλιξη της ειδίκευσης στην επιστήμη διεθνώς, πιστεύαμε ότι δεν θα χρειαζόταν να επαναλαμβάνουμε "ελληνικά": Η μελέτη και η έρευνα δεν είναι taboo αλλά υποχρέωση της Αρχαιολογικής Υπηρεσίας και απαραίτητη προϋπόθεση για την καλύτερη αναγνώριση και επομένως τη μεγαλύτερη προστασία και ανάδειξη των χώρων της αρμοδιότητάς της, η οποία, στην περίπτωση των παλαιολιθικών, είναι ακόμη πιο σύνθετη και απαιτεί διεπιστημονική συνεργασία.

Η Εφορεία Παλαιοανθρωπολογίας-Σπηλαιολο-

γίας είναι διατεθειμένη να συμβάλει προς αυτή την κατεύθυνση σε συνεργασία με άλλους επιστήμονες και με τα Πανεπιστήμια, όπου αυτό απαιτείται, διευκολύνοντας το έργο τους και όχι "αστυνομούντας" τις εργασίες η "οικειοποιούμενη" τα προγράμματα και τα συμπεράσματά τους", χωρίς ωστόσο να απειμπολεί τίποτε από τα δικά της δικαιώματα, που δεν προκύπτουν μόνο de facto, αλλά και από το συντελούμενο ερευνητικό της έργο, και κυρίως χωρίς να απολογείται για την άσκηση των καθηκόντων της. Στη σκιά ενός λαμπερού, ευρύτερα "κλασικού" παρελθόντος, η παλαιολιθική έρευνα άρχισε πολύ να αναγνωρισθεί ως αυτοδύναμος επιστημονικός κλάδος της αρχαιολογίας, και δεν είναι τυχαίο ότι και η ίδρυση της Εφορείας Παλαιοανθρωπολογίας-Σπηλαιολογίας καθυστέρησε τόσο πολύ σε σχέση με τις άλλες Εφορείες Προϊστορικών και Κλασικών Αρχαιοτήτων.

Η ζωή της Εφορείας Παλαιοανθρωπολογίας-Σπηλαιολογίας αριθμεί μόλις δύο δεκαετίες, και αυτές ετεροβαρείς μεταξύ τους. Η ιδιαίτερη δραστηριοποίηση που παρατηρείται στον τομέα των παλαιολιθικών κατά τη δεύτερη δεκαετία δεν είναι ανεξάρτητη βεβαίως από την ένταξη στο δυναμικό της Εφορείας ειδικευμένων επιστημόνων, και αυτό παλι, όπως είναι φυσικό, συνδέεται άμεσα με τα πρόσωπα που κατά διαστήματα είχαν την ευθύνη της Εφορείας. Από τους προϊσταμένους³ της Εφορείας Παλαιοανθρωπολογίας-Σπηλαιολογίας ιδιαίτερο ενδιαφέρον για τα παλαιολιθικά έδειξαν η Ευαγγελία Δελιάκη, που προηγήθηκε, και ο Γιάννης Τζεβάκης, διευθυντής τώρα Προϊστορικών και Κλασικών Αρχαιοτήτων.

Ην κερές τῆς ἀρχαίας ἀγορῆς,
ἐν ἐξελιχθέντῳ ἀκούει,
Φοιταὶ αὐτῆ ἠ ἀτίμῃ ἡ
τοπικῆ προφορᾷ μαζῆ!

Ἢδη, χάρις στην επιμονή και υπομονή των συναδέλφων, μέσα από δυσκολίες και αντιξοότητες, φαίνεται να συστηματοποιείται η έρευνα στον τομέα των παλαιολιθικών και το "δυναμεί" να γίνεται "ενεργεία", όπως υλοποιείται στα προγράμματα ανασκαφής των σπηλιών η εξέυ από αυτό, σε σωστικές η συστηματικές έρευνες.

Τα σπήλαια και οι βραχσοκεπέες συστήματα (λόγω της μορφολογίας τους) χώρους προνομιακής διατήρησης πολιτισμικών καταλοίπων, που μπορεί να αποτελέσουν πηγή πολύτιμης και πολύπλευρης πληροφόρησης, ιδιαίτερα για την Παλαιολιθική Εποχή, όπως καταδεικνύεται και στο αφιέρωμα της Αρχαιολογίας.

Ωστόσο, αν το ζητούμενο είναι μια οργανωμένη και αποτελεσματική αντιμετώπιση και σωστή προσέγγιση της Παλαιολιθικής στην Ελλάδα, τότε οι υπαίθριες θέσεις, θα πρέπει να αντιμετωπίζονται και από ενιαίο φορέα προστασίας με θεσμοθετημένες αρμοδιότητες, που σε καμία περίπτωση δεν θα ακυρώνουν βεβαίως τη δυνατότητα συνεργασίας με τις τοπικές Εφορείες. Η συνεργασία με ξένα και ελληνικά ερευνητικά ιδρύματα είναι δεδομένη και γόνιμη, ενώ η αύξηση του αριθμού των ειδικευμένων στο αντικείμενο επιστημόνων πάγιο αίτημα.

Άλλωστε το ίδιο το αντικείμενο έρευνας υπαγορεύει την ανάγκη διεπιστημονικών και συνεργατικών διαδικασιών με βάση την ισοτιμία των διαφόρων ειδικοτήτων και την ιεράρχηση προτεραιοτήτων, και όχι αναχρονιστικές αντιλήψεις για γεωγραφική διοικητική κατανομή.

Ως προς την κατηγοριοποίηση των ερευνών της Εφορείας που βρίσκονται σε εξέλιξη, αυτές είναι: - Σωστικές ανασκαφές, στις οποίες προέκυψαν παλαιολιθικά ευρήματα και στην πορεία πλαισιώθηκαν από μελετητές ειδικούς στην Παλαιολιθική.

- Προγράμματα με καταρχήν ερευνητικούς στόχους, σε διεπιστημονική βάση και μακρόπνοο σχεδιασμό.

- Προγράμματα συνεργασίας με ξένες σχολές.

- Εποπτεία προγραμμάτων ξένων σχολών η άλλων φορέων κλπ.

Ας σημειωθεί ότι τα πορίσματα των ερευνών αυτών έχουν ήδηώσει ώθηση σε δραστηριότητες αποτίμησης των γνώσεων μας με πολύ θετική ανταπόκριση, όπως ήταν το Διεθνές Συνέδριο "Η Παλαιολιθική Εποχή στην Ελλάδα και στις γειτονικές περιοχές", που έγινε στα Γιάννενα πριν από δύο χρόνια, και ήδη "ακούστηκε" μια έκθεση στο Μουσείο Κυκλαδικής Τέχνης: "Μετά

τα Νεολιθικά", που θα καλύπτει τις μέχρι τότε παλαιολιθικές έρευνες στην Ελλάδα.

Συνυψίζοντας ένα ήδη συναπτικό κείμενο, θα μπορούσαμε νομίζω να πούμε ότι έχει γίνει κάτι παραπάνω από την κατάθεση θεμελίω λόβου, ίσως έχουν μπει οι βάσεις για την Παλαιολιθική στην Ελλάδα ως ξεχωριστό και αυθημαρτο κλάδο της αρχαιολογικής επιστήμης, και ελπίζουμε να μας δοθεί η ευκαιρία να το αποδείξουμε μέσα στο 1997, σε μια εκδήλωση για τα 20 χρόνια της Εφορείας, κατά την οποία θα παρουσιαστεί το σύνολο του έργου της, κάτι που για πρώτη φορά ανακοινώνεται εδώ.

(Επιλογή εικόνας και απόδοση στα ελληνικά, Ελένης Κοτζαμποπούλου).

Σημειώσεις

1. Σύμφωνα με το άρθρο 46 του Π.Δ. 941 ΦΕΚ 320/Α/17.10.1977 Περί Οργανισμού του Υπουργείου Πολιτισμού και Επιστημών, η Εφορεία Παλαιoανθρωπολογίας-Σπηλαιολογίας, με έδραν τος Αθήνας, έχει δικαιοδοσία επί ολοκληρωτού της εκπαιδεύσεως. Η αρμοδιότης αυτή ανάγεται εις την έρευναν, ανασκαφήν, μελέτην και προστασίαν των σπηλιών τα οποία παρουσιάζουν ενδιαφέρον από φυσικής, αρχαιολογικής, ιστορικής, παλαιoανθρωπολογικής και παλαιoανθρωπολογικής απόψεως, ως και εις την φυλάξιν, δημοσίωσιν και έκθεσιν των εξ αυτών προερχομένων ευρημάτων.

2. Υψητέρου διδάκτορος και κάτοχου μεταπτυχιακών τίτλων σπουδών στα παραπάνω γνωστικά αντικείμενα.

3. Οκτώηθ, Πέτρος Θέμελης σε άρθρο του στην Αρχαιολογία (Μάιος 1985), ως προϊστάμενος της Εφορείας Παλαιoανθρωπολογίας-Σπηλαιολογίας, είχε αναφερθεί εκτενώς στη διάρκειή της και στον τρόπο ανασκαφής σπηλιών.

4. Το Συνέδριο συνδιοργανώθηκε και από την ΙΒ' Εφορεία Προϊστορικών και Κλασικών Αρχαιοτήτων και την Αγγλική Αρχαιολογική Σχολή στην Αθήνα.

Palaeolithic Research in the Ephorate of Epipalaeoanthropology-Spelaology

V. Vasilopoulou

Palaeolithic research, being overshadowed by a brilliant, broader "classical" past, was only recently recognized as a self-sustained scientific branch of Archaeology.

The Ephorate of Palaeoanthropology-Spelaology is only two decades old, a time proven unequally effective. The dual character of the Ephorate as a public service and a research center (not enacted by law as yet) is both an advantage and a disadvantage: on the one hand we must appease our colleagues in other Ephorates of Antiquities that we are also civil servants and on the other we have to reassure our academic colleagues that we are also scholars.

However, if the objective is an organized and effective dealing with a correct approach to the Palaeolithic in Greece, then the open-air sites, being an integral element, must be supervised by only one institution for their protection, which will be reinforced with instituted competences and will retain, in addition, case the right and capability to cooperate with the local Ephorates. The collaboration with foreign and Greek institutions will be fruitful, while the increase of the number of experts in this field is a permanent demand.

Needless to say that the research subject in itself dictates the need for interdisciplinary and cooperative procedures on the base of the equality of the various specialities and the evaluation of priorities. As regards the research categories of the Ephorate in progress, they are the following:

- Survey excavations which produced Palaeolithic finds and they were staffed in their course by specialists in the Palaeolithic

- Long-planned projects and excavations with research targets on an interdisciplinary base

- Cooperative programs with foreign archaeological schools.

- Supervision of foreign schools programs or of other institutions.

Now, that as it seems, the Palaeolithic in Greece has been founded as an integral branch of the science of Archaeology, we hope to have the chance to prove it also practically in 1997 in a celebration for the 20 years of the Ephorate, which will be focused on its entire work during these years.